

УДК
378.147:37.012
(477.43)

СКИБА М.Є.
Хмельницький національний університет

БАЗОВІ СКЛАДОВІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті висвітлені базові складові якості професійної підготовки фахівців як основи створення системи внутрішнього забезпечення якості у вищому навчальному закладі.

Наведені результати моніторингу складових якості професійної підготовки фахівців на прикладі освітньої діяльності Хмельницького національного університету впродовж минулого навчального року.

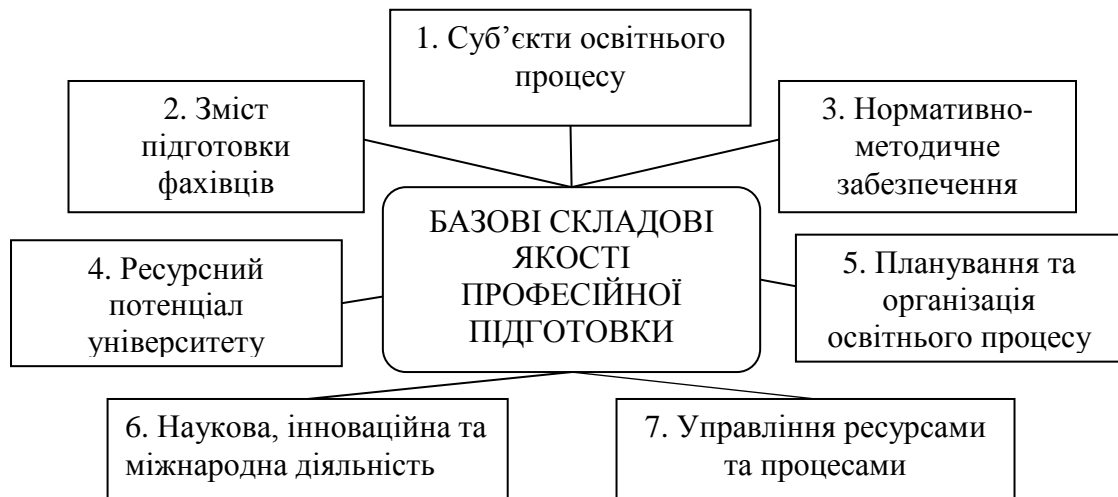
Ключові слова: *якість, складові якості освіти, забезпечення якості, система внутрішнього забезпечення якості.*

Початок третього тисячоліття знаменується оновленими поглядами світової спільноти у майбутнє, визначенням ціннісних властивостей суспільного життя, які характеризують його якість. Світ визнав, що добробут, освіта та здоров'я людини є головними чинниками якості її життя, а якість освіти – основною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті [1].

Освітня діяльність Хмельницького національного університету здійснюється шляхом реалізації низки інноваційних проєктів, серед яких ключовим був і є – удосконалення системи управління якістю вищої освіти. Саме з цією метою та на виконання розділу п'ятого Закону України “Про вищу освіту” в університеті приділяється велика увага розробленню системи внутрішнього забезпечення якості.

Авторами монографії “Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти” [2] визначені принципи та процедури забезпечення якості вищої освіти, описаний необхідний інструментарій для створення системи внутрішнього забезпечення якості у вищому навчальному закладі. Системний підхід до забезпечення якості, перш за все, ґрунтується на виділенні базових напрямів діяльності вищого навчального закладу, що мають суттєвий і визначальний вплив на якість вищої освіти.

До складу базових напрямів діяльності університету із забезпечення якості віднесені (рисунок): якісний склад суб'єктів освітнього процесу; зміст підготовки фахівців; нормативно-методичне забезпечення; ресурсний потенціал університету; планування та організація освітнього процесу; наукова, інноваційна та міжнародна діяльність; управління ресурсами та процесами.

Базові складові якості професійної підготовки фахівців у Хмельницькому національному університеті

Отже, кожна складова має свою динаміку, що впливає на якість професійної підготовки фахівців у цілому. За станом на 01.09.2015 р. в університеті працює 452 кандидати наук, 63 доктори наук. У 2014–2015 навчальному році якісний склад викладачів покращився за рахунок захисту 13 докторських дисертацій у різних наукових галузях. Однак, наявність наукового ступеня – це умова роботи у ВНЗ, а не гарантія якісної реалізації освітнього процесу. На наш погляд, обов'язковою складовою професійної компетентності викладача і якості його роботи має бути педагогічна майстерність. Як зазначив у своєму інтерв'ю “Нові кроки в освітній політиці України” Міністр освіти і науки України С. Квіт [3], “сьогодні у центрі уваги освітянської спільноти має стояти якість. Якість навчання, якість викладання та якість наукових досліджень”.

В умовах розгортання в університеті системи внутрішнього забезпечення якості, надзвичайно важливим є підтримка на високому рівні кваліфікації професорсько-викладацького складу, чого можна досягти завдяки ефективній системі підвищення кваліфікації. Згідно з планом університету у 2014 році підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу здійснювалося за такими основними формами: захист докторської дисертації, захист кандидатської дисертації, курси психолого-педагогічного циклу, стажування, підвищення кваліфікації за накопичувальною системою тощо. Таким чином за станом на 01.01.2015 р. кваліфікацію підвищили 70 викладачів.

Наступним компонентом якості освіти є зміст підготовки фахівців. На вимогу положень нового Закону “Про вищу освіту” здійснений моніторинг якості нормативної навчальної документації з

метою уніфікації навчальних планів, скорочення кількості дисциплін у семестрах, зменшення аудиторного навантаження, оновлення варіативної частини змісту вищої освіти тощо.

За результатами проведеного моніторингу усунене дублювання навчальних дисциплін, вилучені окремі малокредитні вибіркові дисципліни, що дозволило укрупнити лекційні потоки для вивчення однойменних дисциплін; скорочена кількість контрольних точок в семестрі, усунена неузгодженість робочих навчальних планів заочної та денної форм навчання. Виконаний обсяг робіт дозволив нам, на вимогу Закону “Про вищу освіту”, розробити робочі навчальні плани на 2015–2016 навчальний рік для студентів другого–четвертого курсів, зменшивши при цьому навантаження на одного викладача до 750 год./рік. Для студентів першого курсу (освітній рівень “бакалавр”) та п’ятого курсу (освітній рівень “магістр”) усіх спеціальностей в університеті розроблені нові навчальні плани, згідно з якими навчальне навантаження на одного викладача складає 600 год./рік.

Важливим компонентом якості є нормативно-методичне забезпечення освітнього процесу. Для досягнення високих показників якості надання освітніх послуг в університеті створена та функціонує система методичного забезпечення. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” в минулому навчальному році в університеті виконаний великий обсяг робіт з оновлення нормативної бази. Творчими колективами викладачів та співробітників за минулий навчальний рік оновлено і підготовлено до видання понад 40 положень університету, які унормовують його діяльність з усіх напрямів. При цьому частина положень є новими, зокрема, такі як Положення про організацію освітнього процесу в університеті, Положення про навчання студентів за освітніми програмами магістра, Положення про підготовку фахівців наукових ступенів доктора філософії і доктора наук та інші, які представлені у «Збірнику нормативних документів із забезпечення якості освітньої діяльності університету», а також розміщені на сайті університету. Деякі з розроблених нових положень будуть проходити у поточному навчальному році апробацію, зокрема Положення про розроблення та моніторинг освітніх програм підготовки фахівців різних освітніх рівнів, Положення про визнання іноземних документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання та ін., які також розміщені на сайті університету.

Важливою і відповідальною для професорсько-викладацького колективу університету стала робота зі складання освітніх програм підготовки фахівців різних галузей знань і спеціальностей. Складність її полягала в тому, що з таким видом роботи університетські фахівці зустрілися вперше, крім цього вона посилювалася жорстким

обмеженням у часі: з 1 вересня навчальний процес першого і п'ятого курсів має здійснюватися вже за цими освітніми програмами. Для виконання цієї роботи в університеті були створені тимчасові робочі групи, до складу яких увійшли досвідчені професіонали, головним завданням яких було розроблення профілів освітніх програм. До складу 52-х робочих груп, створених на кафедрах університету, увійшло понад 120 досвідчених викладачів університету. Творчими колективами створено 49 профілів освітніх програм для бакалаврського рівня та 48 – для магістерського. Ці документи пройшли внутрішню експертизу і рекомендовані до запровадження у навчальний процес. На основі створених профілів освітніх програм випускові кафедри під керівництвом і контролем деканатів і навчально-методичного відділу університету розробляють освітньо-професійні програми підготовки фахівців різних спеціальностей.

У поточному навчальному році робота з розроблення і удосконалення освітніх програм буде продовжена. Усі освітні програми після їх затвердження встановленим новим Положенням порядком будуть розміщені на сайті університету, що є однією з умов прозорості його діяльності.

Робочою групою розроблений проект Стратегії розвитку університету на 2016–2021 роки, що містить не тільки концептуальні положення щодо майбутньої освітньої діяльності нашого закладу, але й охоплює такі сфери як співпраця з соціальними партнерами, питання громадянської освіти та соціальної відповідальності тощо.

Ресурсний потенціал навчального закладу суттєво впливає на якість професійної підготовки фахівців. За 53-и річну історію існування Хмельницького національного університету сформована потужна матеріально-технічна база закладу. В основному навчальна, лабораторна, науково-дослідна база університету відповідає сучасним вимогам. Однак, слід пам'ятати, що переважна більшість нерухомих об'єктів університету, введених в експлуатацію в 70–80-х роках минулого століття, потребують великих фінансових витрат на утримання їх у належному стані. З цією метою в університеті впродовж минулого року виконані основні поточні ремонти усіх навчальних корпусів та студентських гуртожитків. Беручи до уваги те, що тарифи на енергоносії постійно зростають, в університеті запроваджений жорсткий режим їх економії, раціонального використання, налагоджений щоденний облік. Прикладом вдалого використання енергоощадних технологій можна назвати введення в експлуатацію власної котельні, що забезпечує опалення основних навчальних корпусів університету.

Про якість планування й організації навчального процесу в певній мірі можуть свідчити підсумки семестрових навчальних

досягнень студентів та результати навчання за весь період, включаючи практики та дипломне проектування. У загальному по університету, в порівнянні з попереднім роком, відбулося зменшення показника абсолютної успішності навчання студентів на 1,2 % (91,3% проти 92,5%). В той же час показник якості навчання і кількість відмінників збільшилися відповідно з 43,5% до 44,7% та з 6,5% до 6,8% [4]. Такі результати навчання студентів є підставою для ствердження, що навчальний процес у минулому навчальному році був керованим, разом з тим він потребує ретельної уваги з боку професорсько-викладацького складу і деканатів, що сприятиме здійсненню керівництва освітнім процесом з більшою результативністю і підвищенню його якості.

Основним індикатором якості підготовки фахівців вищим навчальним закладом є успішне працевлаштування його випускників. Слід визнати, що ситуація з працевлаштуванням випускників залишається в країні складною. Сьогодні система вищої професійної освіти не повною мірою відповідає запитам ринку праці. У той же час і сам ринок праці, не в змозі сформувати замовлення для системи професійної освіти на віддалену перспективу. За цих умов особливої актуальності набуває посилення взаємодії та взаємозв'язку між ринками праці та освітніх послуг і залучення ВНЗ до вирішення проблеми зайнятості своїх випускників.

У квітні поточного року відбулися суттєві зміни щодо нормативного забезпечення працевлаштування випускників ВНЗ. Так, **15 квітня 2015 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 216 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 1996 р. № 992»**, яка відмінює практику обов'язкового трирічного відпрацювання та відшкодування до державного бюджету вартості навчання випускників ВНЗ, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням. Таким чином, відмінено будь-яку примусовість у працевлаштуванні і відтепер випускник може вільно обирати місце майбутньої роботи на підприємстві, в організації чи установі будь-якої форми власності. Скасовано також обов'язкове підписання тристоронніх угод, видачу випускникові направлень на роботу та довідок про самостійне працевлаштування.

Зв'язок зі споживачами та подальше працевлаштування випускників в ХНУ має свою регіональну специфіку. Під егідою нашого університету здійснюється формування регіонального освітнього кластера, що дозволяє закласти правову та фінансову основу входження університету до інноваційної та технологічної інфраструктури економіки регіону. У рамках розроблення Стратегії розвитку ХНУ на 2016–2020 роки створюється програма соціального партнерства.

Основною метою науково-дослідної діяльності університету є: отримання і використання нових наукових знань, спрямованих на створення суспільно-корисних наукових результатів; забезпечення якісної підготовки фахівців для потреб народного господарства, підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; впровадження та використання в Україні і на світовому ринку наукових і науково-практичних результатів. Загальний обсяг фінансування науково-технічної діяльності в університеті у 2014 році склав 3 млн. грн.

Здобутки наших студентів на Всеукраїнських олімпіадах та конкурсах свідчать про високий рівень підготовки в університеті. Важливим напрямом міжнародного співробітництва Хмельницького національного університету у 2014–2015 навчальному році стала реалізація 10 міжнародних проектів. Отже, якість навчальної, наукової, міжнародної діяльності університету постійно зростає. Про це свідчать результати опублікованого в липні 2015 року інформаційним освітнім ресурсом “Освіта.іа” консолідованого рейтингу вищих навчальних закладів України за 2015 рік. Згідно з цим рейтингом наш університет посідає 39 місце серед 300 ВНЗ України.

Щодо управління ресурсами та процесами в університеті, то воно буде націлене на якість вищої освіти, яку ми надаємо нашим студентам. Забезпечити високий рівень професійної підготовки не спроможний окремий керівник або структурний підрозділ, це завдання всього колективу. Однак для координування дій в університеті, відповідно до вимог нового Закону “Про вищу освіту”, ми створюємо відділ забезпечення якості вищої освіти.

Отже, переважна більшість процедур внутрішнього забезпечення якості в університеті сформована і успішно використовується впродовж довгих років, зокрема: щорічне оцінювання і атестація здобувачів вищої освіти, рейтинг науково-педагогічних працівників університету, використання програми Антиплагіат для перевірки студентів на дотримання принципів академічної доброчесності при виконанні ними індивідуальних завдань, дипломного проектування тощо, забезпечення підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних працівників; забезпечення функціонування інформаційного освітнього середовища як необхідного ресурсу для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів за кожною освітньою програмою; наявність інформаційної системи університету для ефективного управління освітнім процесом тощо.

Список використаних джерел

1. Тоффер Е. Третя хвиля / Е. Тоффер. – К. : Всесвіт, 2000.
2. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти : монографія / М. Є. Скиба, С. Г. Костогриз, Г. В. Красильникова. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 219 с.
3. Міністр освіти і науки України Сергій Квіт : Нові кроки в освітній політиці України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lovi-moment.com.ua/serhij-kvit-novi-kroky-v-osvitnij-politytsi-ukrajiny.html> (дата звернення: 01.09.2014).
4. Наш університет у 2013–2014 навчальному році : інформаційний збірник / [уклад. М. Є. Скиба, Г.В. Красильникова]. – Хмельницький : ХНУ. – Вип. 2. – 2014. – 99 с.

БАЗОВЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ХМЕЛЬНИЦКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

СКИБА Н.Е.

Хмельницький національний університет

В статье рассмотрены базовые составляющие качества профессиональной подготовки специалистов как основы создания системы внутреннего обеспечения качества в вузе.

Приведены результаты мониторинга составляющих качества профессиональной подготовки специалистов на примере образовательной деятельности Хмельницкого национального университета в течение прошлого учебного года.

Ключевые слова: *качество, составляющие качества образования, гарантия качества, система внутренней гарантии качества*

THE BASIC COMPONENTS OF THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING SPECIALISTS IN KHMELNYTSKY NATIONAL UNIVERSITY

SKYBA M.

Khmelnysky National University

The article describes the basic components of the quality of professional training as a basis for establishing a system of internal quality assurance in the university.

The results of the monitoring components of quality of vocational training at an example of educational activity of Khmelnytsky National University during the past school year.

Key words: *quality, components of the quality of education, quality assurance, internal quality assurance system.*